

OD PISEM DO FACEBOOKA: KOMUNIKACIJA SLOVENSkih IZSELJENCEV V ARGENTINI Z DOMOVINO SKOZI ČAS

Poročilo o razstavi

Razstava je bila na ogled v Vili Vipolže (november 2018), knjižnici Srečka Vilharja Koper (februar–marec 2019) in v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije (april–maj 2019), decembra 2019 pa si jo je mogoče ogledati v Mestni knjižnici Kranj.

Zdaj ko je Evropa, z njo pa tudi Slovenija, priča migracijam, se le malokdo ozre v preteklost, v čas, ko je bilo območje današnje države prizorišče intenzivnega izseljevanja proti čezmorskim krajem. Čeprav so Združene države Amerike pred prvo svetovno vojno privabliale največ ljudi, ki so se z območja današnje Slovenije odpravljali čez Atlantik, jih je nekaj svojo pot usmerilo tudi proti Južni Ameriki.

Usode tistih, ki so se podali v Argentino, sta avtorja razstave Miha Zobec in Nadia Molek raziskovala nekaj let. Medtem ko je Miha Zobec osvetlil izseljenske zgodbe Primorcev, ki so v času med obema svetovnima vojnama zaradi fašizma in gospodarskega pešanja regije zapuščali tedanjo Julijsko krajino, je Nadia Molek raziskala raznolikost izseljencev, ki so v Argentino prihajali od konca 19. stoletja. Oba sta svoja spoznanja že strnila v knjižnih monografijah. Miha Zobec je v delu *Nevidni in pozabljeni: Raziskava o izseljevanju v Argentino med svetovnima vojnama na primeru vaške skupnosti Pliskovica* raziskoval selitvene dinamike v vaški skupnosti na Krasu, pri čemer je Pliskovico obravnaval kot primer, s katerim je mogoče preučevati ključne vidike migracijskega pojava. Zanimali so ga vpliv družinskih in sorodstvenih mrež na selitev, vloga vaške skupnosti pri vključevanju v priseljsko okolje ter identitetni procesi tako v novem svetu kot v okolju, ki so ga zapustili. Nadia Molek pa se je v znanstveni monografiji *Biti Slovenec v Argentini: Kompleksnost identitetnih procesov argentinskih Slovencev* ukvarjala z vprašanjem nacionalne identitete Slovencev v Argentini s stališča antropologije. V knjigi je analizirala, kaj za slovenske izseljence in potomce pomeni biti Slovenec v Argentini. Pri tem je sledila različnim obdobjem priseljevanja v Argentino ter na tej podlagi preučila procese vzpostavljanja narodnih oziroma emigrantskih skupnosti in identitet glede na družbeno-kulturne in zgodovinsko-politične okoliščine. Pokazala je, da so identitete dinamične in heterogene, identiteta se »ne izgubi«, ampak v relacijskem kontekstu vključuje izbiro in razstavljanje razlikovalnih elementov,

»diakritike« ali »znakov identitete«, ki omogočajo konfiguracijo meja.

Poleg zanimanja za Argentino ju je povezal tudi interes za komunikacijske procese med izseljenci in njihovimi svojci. Pri snovanju razstave sta namreč ugotovila, da se vprašanja sporazumevanja, ki so za razumevanje migrantov in migracijskih procesov zelo pomembna, dosedanje razstave o izseljencih v Argentini še niso dotaknile. Ugotovila pa sta tudi, da je v literaturi, ki se posveča slovenskemu izseljevanju v Argentino, doslej prevladovalo prepričanje, ki migracije razume kot enosmerno mobilnost. Raziskovalci so torej izhajali iz stališča, da so izseljenci stike z izvorno domovino sčasoma pretrgali. Kljub vsemu pa so preučevalci selitev poudarjali različno ohranjanje stikov in čutenje slovenstva pri različnih generacijah migrantov. Poudarjali so, da naj bi tisti, ki so se v Argentino izselili v obdobju med obema svetovnima vojnama (t. i. prvi val izseljencev), relativno hitro pozabili »izvorno identiteto«, nasprotno pa naj bi povojni politični izseljenci slovenstvo še dolgo vztrajno negovali. Identifikacije s slovenstvom so torej raziskovalci doslej v glavnem obravnavali s stališča kulturoloških in asimilacionističnih paradigem, ki migrante in njihove potomce razumejo izključno s stališča asimilacije v družbo priselitve. Do slednje pa naj bi prišlo hitreje pri predvojni kot pri povojni generaciji migrantov. Nasprotno sta avtorja razstave izhajala iz stališča, ki poudarja nedokončanost migracijskih procesov. Na podlagi dejanskih primerov, ki dokazujejo kontinuiranost odnosov med svetovoma izselitve in priselitve, sta pokazala na kratkovidnost na asimilacionistični paradigmi utemeljenih raziskav. Dokazala sta, da prekinitev komunikacij nikakor ni nujna, saj se te ob uporabi različnih medijev sporazumevanja lahko preoblikujejo, prenovijo in okrepijo, nosilci komunikacije pa lahko prevzamejo različne vloge.

Z analizo komunikacijskih procesov med izseljenci in njihovimi svojci je Miha Zobec pokazal, da so družine prek pisemske korespondence, fotografij in paketov ves čas intenzivno vzdrževale stike z domačimi, poleg argentinskega življenja pa jih je vselej zanimalo dogajanje v kraju, ki so ga zapustili. Prav tako so bili tudi tisti, ki so ostali v domačem kraju, vselej povezani s svojci v Argentini. Nadia Molek pa je s pomočjo analize družabnih omrežij,

* Miha Zobec, dr. zgodovinskih znanosti, asistent z doktoratom, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; miha.zobec1@gmail.com.

** Nadia Molek, mag. antropologije in dipl. filmske montaže, mlada raziskovalka in doktorska študentka, Universidad de Buenos Aires, Facultad de filosofía y letras, Instituto de antropología; gostujoča raziskovalka na ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; nadiamolek@gmail.com.

spletnih aplikacij in pametne telefonije ugotovila, da novi mediji niso samo osrednja sredstva za preoblikovanje in vzdrževanje vezi, ampak odločilno pomagajo tudi pri reidentifikaciji s slovenstvom in iskanju korenin.

Izsledke raziskav sta avtorja doslej objavljala v znanstvenih monografijah in člankih. Pri poglobljanju v snov ju je začudilo svojevrstno protislovje, ki se kljub njegovi časovni in družbeni razprostranjenosti kaže v ozkosti razumevanja fenomena. Ugotovila sta namreč, da se je vprašanje izseljevanja v Sloveniji doslej razumelo izključno skozi usode političnih prebežnikov po drugi svetovni vojni. V želji, da bi premostila ta omejujoči pogled in prenovila vedenje o migracijah proti Argentini, sta si za cilj zastavila razširiti svoja spoznanja med splošno javnost. Poleg tega sta v akademsko okolje družboslovja in humanistike, ki se ukvarja s preučevanjem migracij, želela pritegniti tudi izkušnje samih akterjev migracijskega procesa. Razstavo, ki temelji na sodobnih spoznanjih migracijskih študij, zato dopolnjujejo zgodbe migrantov oziroma njihovih potomcev. Obiskovalci lahko še dodatno poudarijo dimenzijo nedokončanosti odnosov med deželo priselitve in domačimi kraji s tem, da sami prispevajo svojo izkušnjo na za namen ustvarjenem youtube kanalu.

Pri snovanju razstave sta se avtorja odločila, da časovnega okvira ne bosta omejila z določenim selitvenim obdobjem, temveč sta želela predstaviti vse vrste komunikacij, od najzgodnejših oblik pa do današnjih spletnih pogovorov; komunicirajo tako otroci izseljencev, ki vneto gojijo stike z domovino svojih staršev, kot tisti, ki šele odkrivajo svoje korenine, ali oni, ki čutijo povezanost s Slovenijo. Razstava je torej inovativna, saj v primerjavi z dosedanjimi prikazi, ki so se posvečali posameznim etapam argentinskega izseljenstva, upošteva vse selitvene tokove in se osredotoča na transnacionalne stike. Raziskovalci danes poudarjajo, da tovrstni stiki niso nobena novost – dogajali so se že dolgo pred svetovnim spletom – sta pa oblika in način, ki ju omogočajo sodobne tehnologije, drugačna od nekdanjih (Levitt in Jaworsky 2007). Prav po zaslugi tehnologije so stiki danes veliko hitrejši in neposrednejši, kar vpliva tudi na identifikacijske procese vpletenih.

Z razstavo sta avtorja želela opozoriti, da gre pri migracijah vselej za kompleksnost človeške mobilnosti, kar pomeni, da ne smemo zanemariti nelinearnih in neobičajnih izbir. Selitve torej nikakor ne pomenijo zgolj izseljevanja ali vračanja, saj so se nekateri posamezniki večkrat selili sem in tja. Zanimiv je primer Rudija Guština, izseljenca iz vasi Repen na Krasu (danes v Italiji), ki je v Argentino emigriral takrat kot večina Primorcev, torej konec 20. let 20. stoletja. Po drugi svetovni vojni je Guština prevzela jugoslovanska propaganda, tako da je, kot je v pismu pisala njegova sestra, postal »zatelemban v Jugoslavijo« in z ladjo Partizanka tja leta 1948 tudi odšel (OZE NŠKT 1948). Ko je spoznal, da mu delo v ljubljanskem Litostroju ne ponuja tega, kar je pričakoval, in da so razmere zaradi hladne

vojne in napetosti z vzhodnim blokom v Jugoslaviji postale zelo negotove – obremenjevalo pa ga je tudi z njegovim domačim krajem povezano tržaško vprašanje – se je odločil za ponovno selitev v Argentino (OZE NŠKT 1997). Poleg prikaza osnovnih značilnosti dopisovanja v določenem času ter specifik posameznih sredstev sporazumevanja (pisma, fotografije, magnetofonski trakovi ipd.) sta avtorja na razstavi osvetlila prav raznolikost individualnih izkušenj, ki poudarjajo, da je pri migracijah ob objektivnih družbenih dejavnikih treba biti pozoren ne samo na družinske in sorodstvene, temveč tudi na povsem osebne plati.

Da bi to slikovitost kar najbolj celovito prikazala, sta morala iz širokega nabora med raziskavo pridobljenega gradiva pazljivo izbrati najbolj povedne dokumente. Na razstavi predstavljata izbrana pisma in fotografije ter druge osebne zapise, pridobljene s pomočjo posameznikov, ki so bili tako ali drugače povezani s selitvijo in so želeli svojo zgodbo predstaviti javnosti. Obiskovalci pa si na razstavi lahko ogledajo tudi kratke videoposnetke intervjujev z izseljenci oziroma njihovimi potomci, ki jih je Nadia Molek posnela med svojim bivanjem v Argentini. Prav tam posneti kratki filmi, ki prikazujejo najbolj osebno občutenje identitete izseljencev in njihovih potomcev, so pomembna dopolnitev razstavi. Treba je tudi poudariti, da se obiskovalci ne srečajo zgolj s slikovno in z videopodobo, temveč si na razstavi lahko ogledajo tudi predmete, ki so bili ključnega pomena za vzdrževanje stikov, kot so magnetofon, pisalni stroj, fotoaparat ali telefon. Stilizirana obleka, ki jo je posebej za razstavo oblikovala umetnica Amalija Perez Molek, pa zgovorno priča, da med migranti in njihovimi svojci niso krožila le pisma in fotografije. Umetnica se je navdihovala pri obhajilni obleki Olge in Matilde Arčon, hčerkah izseljenca Ernesta Arčona iz Renč pri Novi Gorici, ki sta obleko dejansko poslali družini na Slovenskem.

S predstavitevjo gradiva sta avtorja osvetlila povezanost, ki se je porodila ob odsotnosti družinskih članov in dokazuje, da se vezi kljub ločenosti niso prekinile. Pisma tako dokumentirajo stike s sorodniki in širšo vaško skupnostjo, v njih so izrazi domotožja in poudarjenih čustvenih vezi z domom. Pisci so le malo pozornosti posvečali opisovanju družbenopolitične stvarnosti, so pa zato tisti deli, kjer opisujejo razmere v novem svetu, za razumevanje njihovega stika z okoljem toliko bolj ilustrativni. Nazoren je npr. zapis Franca Vrabca iz Pliskovice iz leta 1929, ko je svojemu bratu domov pisal, kako težko je dobiti delo v Argentini. Kot izvoznico kmetijskih pridelkov je to južnoameriško državo gospodarska kriza izjemno prizadela, zato so spomini velikega dela slovenskih izseljencev na to obdobje zaznamovani s pomanjkanjem in z mučnim iskanjem kakršnegakoli dela. To je razvidno tudi iz Vrabčevega pisma, v katerem poudarja, da je bilo ob prihodu na v časopisu razpisano delovno mesto tam že vse polno ljudi, ki so si vneto prizadevali dobiti zaposlitev. Zlasti zanimivi so tudi zapisi družine prej omenjenega Rudija Guština, ki izražajo

Avtorja na odprtju razstave v Osrednji knjižnici Srečka Vilharja v Kopru (foto: Aleksandra Tobiasz, 15. 2. 2019).

zaskrbljenost nad usodo vasi v primežu velikih sil v času, ko je območje zaznamovala negotovost ob reševanju meje. Treba se je zavedati, da izseljenci niso vselej verodostojno pisali o svojem življenju, dogajanje so velikokrat prikazovali v lepši luči, pač z namenom, da bi ustregli pričakovanjem domačih, ki so gojili podobe o neprimerno boljšem življenju – včasih pospremljene z idejami o sanjski Ameriki – čez veliko lužo. Domačih nikakor niso želeli razočarati, v marsikaterem primeru je prav razširjena družina omogočila skok iz neperspektivnega položaja v državo, ki se je vsaj v 20. letih hitro gospodarsko razvijala in je potrebovala novo delovno silo.

Boljše življenje na drugi strani oceana pa vendarle ni bilo zgolj iluzija. Pričakovanja so se v veliko primerih uresničila, zlasti v povojnem času, ko je bila Evropa upehana po katastrofi, Argentina pa je doživljala gospodarski napredek. Prijetnejše plati življenja so dokumentirale fotografije, posnete na počitnicah v znanih argentinskih letoviščih, ki so prikazovale doseženi življenjski standard izseljencev, kar je bilo za marsikaterega svojca v domovini nepredstavljivo. Družbeni vzpon so beležili tudi s fotografijami svojih potomcev, ki so uspeli prodreti med poklice, rezervirane za »prave« Argentince, na primer policiste. Za ohranjanje stika z domačimi je bilo pomembno prikazovanje socialnega življenja izseljencev, tako da ne čudi, da je med fotografijami veliko takih, ki prikazujejo družabne dogodke v izseljenskih društvih, včasih tudi z opisi oseb na hrbtni strani. Seveda ne smemo podceniti pomena, ki so ga za vzdrževanje vezi imele običajne fotografije. Te so bile vsaj na začetku, ko fotoaparati še niso bili široko dostopni, posnete ob pomembnih življenjskih prelomnicah – krstih, birmah in porokah. Razstava s pomočjo posameznih zgodb ponazarja tako »tipične« poti izseljencev, ki jih rišejo fotografije otroštva, porok in društvenih veselic, kot tudi manj običajne usode tistih, katerih družine so se po selitvi, ko je med starši in majhnimi otroki zazeval ocean, znašle v mučnem po-

ložaju. Podobe iz argentinskega sveta so bile doma vedno predmet živahnih razprav ter sosedskega in sorodstvenega opravljanja. Tako kot so dogodki iz pisem krožili po nekdanj domačih vaseh, so tudi fotografije oblikovale vez, ki je vsčane zbliževala z življenjem onkraj oceana.

Izseljenci so poleg pisem in fotografij domov pošiljali tudi različne dobrine in denar. Po drugi svetovni vojni, ko je Evropa trpela zaradi razdejanja, so jih dopolnjevali z dobrinami, ki jih je v domačih krajih primanjkovalo. Življenje doma bi bilo veliko težje brez osnovnih izdelkov, ki so jih prejeli iz Argentine. Olje in moka sta bila dosegljiva le s kuponi za hrano, zato je bila preskrba s pomočjo sorodnikov na drugi strani nenadomestljiva. Kot sta avtorja izvedela iz pisemske korespondence in intervjujev z informatorji, pa so domov prihajali tudi kava, najlonke in celo obleke. Ženske nogavice so bile očitno taka novost, da so družinski člani onkraj velike luže v pisma dodajali tudi navodila za pranje. S pravili argentinske carine, ki so določala, katere predmete je dovoljeno pošiljati in katerih ne, se obiskovalci razstave seznanijo prek dokumenta, ki ga je avtorjema posredovala Elizabeth Lederhos, potomka izseljencev iz argentinske province Entre Rios. Kljub strogim predpisom pa so bili izseljenci dovolj prebrisani, da so zmogli preslepiti uradnike in zaobiti pravila. Podobno se je dogajalo tudi v domačih krajih. Svojci, ki so v vaseh čakali na pošiljke, so pogosto poznali koga, ki je bil zaposlen na carini, tako da je »promet« stekel brez ovir. Meja, ki je po letu 1947 del Krasa ločila od tržaškega zaledja, se je s človeško iznajdljivostjo iz sredstva ločevanja prelevila v instrument povezovanja. Komunikacija pa tudi pri pošiljanju predmetov ni bila enostranska. Tudi tisti, ki so ostali v domačih vaseh, so v Argentino pošiljali stvari, ki jih je v deželi gospodarske konjunktore primanjkovalo ali pa so le simbolizirale svet, ki so ga izseljenci zapustili. V pismih zasledimo, da so v Argentino pošiljali vse od krompirja do dežnikov in brinjevca. Včasih so jih pošiljali po pošti, včasih pa so to obliko stikov utrjevali z dejanskimi obiski svojcev, ki so lahko s seboj nesli večjo količino blaga. Da so poslani predmeti resnično krepili medsebojno povezanost, pričajo zapisi v pismih ter besedila v društvenih publikacijah. Morda najzgovornejši je v tem smislu članek, ki ga je Fani Jamšek, predsednica Ženskega odseka Ljudskega odra (levo usmerjenega emigrantskega društva, op. M. Z.), objavila v brošuri, izdani ob 25-letnici smrti Ivana Cankarja. V sestavku, ki je na ogled na razstavi, je izseljence pozvala k zbiranju potrebščin za tiste, ki so ostali v uničeni domovini, in poudarila, da je bolj kot materialna vrednost poslanega pomemben občutek domačih, da so jim ostali zvesti.

V 60. letih je prelomnico v sporazumevanju povzročila iznajdba magnetofona. Izseljenci niso bili več odvisni le od gole pisane besede, prvič so lahko domačim tudi prisluhnili. Sprva so bile nove aparature razmeroma drage, tako da so si jih lahko privoščili le nekateri. Poslušanje posnetkov je bil pravi družabni dogodek, ob katerem se je zbralo

več družin nekega kraja. Skupaj so podoživljali trenutke iz (nekdanje) domovine, razpravljali o življenju svojcev, poslušanje glasov domačih pa je pri marsikom vzbudilo domotožje. Žal se večina trakov ni ohranila in o vsebini sklepamo le iz izseljenske korespondence. Z razstavljenim magnetofonom sta avtorja opozorila tudi na to dimenzijo komunikacij, ki je pomembno zaznamovala izseljensko življenje v 60. in 70. letih.

Desetletje pozneje se je kot medij sporazumevanja pojavil telefon ter skrajšal čas in razdaljo med svetovoma. Ljudje na eni in drugi strani oceana si odtlej niso več samo pisali ali si pošiljali kaset z govorom svojih najdražjih, temveč so lahko pogosteje osebno preverjali, kako je z njihovimi svojci. Opozoriti je treba, da je bila sprva tudi raba telefona zgolj občasna, klici so bili dragi, aparati pa še ne široko dostopni; najpogosteje so klicali iz javnih telefonskih govorilnic. Telefon je bil kot sporazumevalno sredstvo razširjen tudi pri naslednjih generacijah, seveda zlasti tistih, ki so se še sporazumevali v slovenskem jeziku.

V zadnjih desetletjih je tehnologija izjemno napredovala. S široko dostopnostjo računalnikov in z vdorom spleta v vsakdanje življenje, gospodarstvo, delo in družbeno stvarnost so se časovne in prostorske dimenzije komunikacije temeljito spremenile. Sporazumevanje z novimi digitalnimi mediji prinaša poseben jezik s svojstvenimi značilnostmi. Ti mediji poleg zapisanega besedila, kot pri e-pošti in sms sporočilih, omogočajo tudi izmenjavo glasovnih sporočil, fotografij, videoposnetkov, emotikonov itd. Način komuniciranja prek vsakovrstnih (s pomočjo aplikacij, kot so WhatsApp, Messenger itd.) ter vse pogostejših sporočil in fotografij, ki vključujejo posnetke vsakdanjega življenja in sebkje (*selfije*), odraža najnovejše družbene spremembe. Izmenjava informacij je danes veliko hitrejša kot kadarkoli v zgodovini. Pametni telefoni z aplikacijami, kot so WhatsApp, Skype, Facebook, Viber, Telegram itd., omogočajo hipnost komunikacije. Argentinski Slovenci lahko danes stik s svojimi bližnjimi vzpostavijo v vsakem trenutku. Oskar Molek je npr. potarnal, da je bilo treba v 80. letih telefonski pogovor s svojci na drugi strani oceana vnaprej rezervirati, kar mu je uspelo približno dvakrat letno. Danes, je dodal, lahko s sorodniki v Sloveniji vzpostavi stik od vsepovsod. Danes tudi jezik ne ovira več komunikacije, saj imajo celo tisti, ki niso večši slovenščine oziroma španščine, pomoč internetnih orodij, kakršen je denimo googlov prevajalnik. Razvoj tehnologije, ki je premostil prostorske, časovne in tudi jezikovne ovire, danes omogoča obnavljanje prekinjenih družinskih vezi.

Razstava postavlja migracije proti Argentini v novo luč. Predhodne trditve, ki so izhajale iz determinističnih teorij asimilacije, sta avtorja postavila pod vprašaj in pokazala, da migranti z vživljanjem v argentinsko družbo niso bili nič manj »slovenski«. S selitvijo izseljenci niso »izgubili« identitete, marsikateri potomec je pravzaprav »slovenstvo« ponovno našel. Enostavna stališča, ki identiteto razumejo

kot enoznačno kategorijo, zamejeno s pripadnostjo zgolj določeni entiteti, sta avtorja razstave nadomestila s kompleksnejšim razumevanjem večplastnih, prepletenih in situacijsko pogojenih identitet. Zavedati se je namreč treba, da je bila pri marsikaterem izseljencu prisotna vsaj ena sestavina identifikacije s slovenstvom, čeprav je bila to le praznična potica. Ob tej pa so se porajale še druge navezanosti, na primer na kraj, ki so ga na določeni točki življenja zapustili, a so v njem – s pomočjo komunikacije – mentalno še vedno prebivali. Na podlagi prenovljenega konteksta razumevanja migracij in identitet sta avtorja pokazala na pomen vloge komunikacije pri vzdrževanju čezoceanskih vezi in reinterpretaciji lastnih identitet. Če je bilo pisemsko dopisovanje zaradi zahtev po jasnem pisnem izražanju in drugih omejitvah pri vzdrževanju stikov še določena ovira, je z razvojem tehnologije ta postajala vse bolj porozna. Besedi se je z magnetofonskimi trakovi pridružil še zvok, tako da so si bili izseljeni in njihovi svojci vse bližje, mučno časovno pregrado pa je podrl telefon, ki je omogočil bolj sproščene, bližnje in neposrednejše stike. Začetne preglavice, ko se je bilo treba za klice dogovarjati vnaprej, do uskladitve pa je prišlo nekajkrat letno, so bile počasi odpravljene. Šele spletne aplikacije in pametna telefonija pa so ukinile razdaljo med svetovoma in omogočile, da so tudi tisti, ki so izgubili stik s predniki, vzpostavili oziroma obnovili prekinjene odnose. Teme, ki sta jih avtorja načela v svojem raziskovalnem delu in predstavila na razstavi, so, čeprav sta se osredotočila na slovensko izseljenstvo v Argentini, pravzaprav univerzalne. Dovolj je pomisliti, kako današnji migranti s sodobnimi komunikacijskimi sredstvi tkejo odnose z domačimi, pa ugotovimo, da so si vprašanja stikov in identifikacij kljub spremenjenim okoliščinam precej podobna. Namen njune razstave ni bil predstaviti komunikacijske prakse izseljencev kot nečesa oddaljenega v času in prostoru. Prav nasprotno, na podlagi pridobljenih spoznanj in z vključitvijo obiskovalcev v oblikovanje mozaika izseljenskih zgodb sta želela pokazati, da nam je ta tema bližje, kot si navadno predstavljamo. Prav zaradi njene aktualnosti bi si želela primeren odmev razstave ne le med tistimi, ki jih zanima izseljenstvo v Argentini, temveč med vsemi, ki zmorejo videti družbeno stvarnost v kompleksnejši luči – tudi taki, ki postavlja most med preteklostjo in sedanostjo.

Literatura

LEVITT, Peggy, in Nadya B. Jaworsky: Transnational Migration Studies: Past Developments and Future Trends. *Annual Review of Sociology* 33, 2007, 129–156.

Arhivski viri

OZE NŠKT (Odsek za zgodovino in etnografijo Narodne in študijske knjižnice Trst), fond Izseljenstvo, pismo Marie Guštin, 23. 1. 1948.

OZE NŠKT, fond Izseljenstvo, intervju Alekseja Kalca z Rudijem Guštinom, 13. 8. 1997.